

УДК 336.717

Метлушко О.В.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри банківської справи
Тернопільського національного економічного університету

ОРГАНІЗАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОВЕДЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКАХ УКРАЇНИ

THE ORGANIZATIONAL AND ANALYTICAL FUNDAMENTALS OF FINANCIAL MONITORING OF THE BANKS IN UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто роль і місце банків у здійсненні фінансового моніторингу з метою протидії легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом; проаналізовано вітчизняну нормативно-правову базу щодо фінансового моніторингу в банку. За результатами дослідження обґрунтовано тлумачення поняття «фінансовий моніторинг в банку», сформульовано актуальні пропозиції та напрямки вдосконалення цього процесу в банках України.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, банк, протидія легалізації коштів, суб'єкти моніторингу, відповідальний працівник банку.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены роль и место банков в осуществлении финансового мониторинга в целях противодействия легализации средств, полученных преступным путем; проанализирована отечественная нормативно-правовая база по финансовому мониторингу в банке. По результатам исследования обосновано толкование понятия «финансовый мониторинг в банке», сформулированы актуальные предложения и направления совершенствования этого процесса в банках Украины.

Ключевые слова: финансовый мониторинг, банк, противодействие легализации средств, субъекты мониторинга, ответственный работник банка.

ANNOTATION

In the article the author considered the role and place of banks in financial monitoring in order to counter legalization of proceeds from crime; analyzed the national legal framework of financial monitoring in banks. According to the study, were proposed interpretation of the concept "financial monitoring of the bank", offers and directions for improvement of this process in banks of Ukraine.

Keywords: financial monitoring, bank, counteraction to the legalization of funds, subjects of monitoring, senior bank official.

Постановка проблеми. У вітчизняній науці й практиці поняття «фінансового моніторингу» існує уже 12 років, тобто з часу прийняття Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму». За цей тривалий період визначено основні позитивні та негативні прояви моніторингу. Для України важливим залишається організувати та проводити цей процес якісно, оскільки це забезпечить зменшення втрат для економіки країни та визнання процесу усією світовою спільнотою.

Питання фінансового моніторингу в нашій державі є невід'ємною частиною діяльності, яку проводять комерційні банки. Враховуючи наслідки фінансової кризи, особливу увагу не-

обхідно приділити моніторингу фінансової стабільності банківського сектора, оскільки саме система фінансового моніторингу дозволяє передбачити виникнення чинників, що негативно впливають на стійкість банківських установ і тим самим подолати усталену практику оцінки кризових ситуацій, які виникають в банківському секторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині питання щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму набули особливої актуальності та потребують з'ясування. Фінансовий моніторинг як інструмент боротьби з тіньовою економікою досліджували О. Бережний, С. Дмитров [1], В. Коваленко [2], Н. Москаленко [3], В. Сухонос [4] та інші вчені. Правові аспекти фінансового моніторингу вивчали Е. Жаровская [5], Е. Костюченко, Е. Кривуля [6], Л. Чуніхіна [7] та ін. Проте стверджувати про вирішення означеної проблеми не можна.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз літератури та останніх публікацій свідчить, що й досі залишаються невирішеними певні проблемні моменти щодо організації й проведення фінансового моніторингу в банках.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження організації системи фінансового моніторингу в банках та критичний аналіз її сучасного стану, що дасть змогу сформулювати пропозиції та напрямки вдосконалення цього процесу в банках України. Комплексний підхід до реалізації поставленої мети окреслив коло завдань статті:

- дослідити правове регулювання системи протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом;
- розкрити сутність поняття «фінансовий моніторинг в банку»;
- охарактеризувати способи легалізації злочинних доходів у банківській сфері;
- проаналізувати діяльність банків як учасників системи фінансового моніторингу країни;
- вивчити проблему формування ефективної системи проведення фінансового моніторингу в банках;

– запропонувати напрями подолання недоліків у системі фінансового моніторингу в банківській сфері.

Об'єктом дослідження є фінансовий моніторинг як спосіб боротьби з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.

Предметом дослідження є організаційні та аналітичні основи проведення фінансового моніторингу у вітчизняних банках.

Виклад основного матеріалу дослідження. Будь-які заходи, котрі стосуються реформування усіх сфер життя країни, потрібно пов'язувати з оздоровленням економіки. Тому на першій план виходять питання руху грошових потоків в країні та за кордон. Н. Москаленко зазначає, що боротьба з тіньовою економікою не дасть відповідних результатів до того часу, поки у країні не будуть створені умови для повноцінного функціонування легальної економіки і не буде чітко скоординована діяльності всіх державних органів, які тією чи іншою мірою відповідають за розвиток здорової вітчизняної економіки [3, с. 42].

Найпоширенішими способами легалізації злочинних доходів у банківській сфері України В. Сухонос вважає такі:

- переказ коштів через банківські рахунки в Україні за фіктивними договорами;
- отримання в банках коштів з рахунків на фіктивних підставах;
- переказ коштів на банківські рахунки за кордон на підставі фіктивних угод;
- укладання договорів банківського вкладу;
- здійснення валютнообмінних операцій;
- укладання кредитних договорів [4, с. 150].

Саме виявлення та протидія легалізації незаконних доходів і фінансування тероризму стали основою спільної та цілеспрямованої роботи служби Державного фінансового моніторингу України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національного банку України та інших органів виконавчої влади.

Основою законодавчої бази у сфері запобігання та легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму є:

- Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму»;
- Закон України «Про банки і банківську діяльність»;
- Кримінальний кодекс України;
- Кодекс України про адміністративні правопорушення.

Варто зауважити, що врахування міжнародних та європейських стандартів і підходів щодо запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей було вимушеним. Першим кроком України до законодавчого врегулювання цього питання стало ухвалення Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних

злочинним шляхом», який визначає фінансовий моніторинг як сукупність заходів, які здійснює суб'єкт фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, що охоплюють проведення державного та первинного фінансового моніторингу [8].

Банки здійснюють фінансовий моніторинг на підставі Положення «Про здійснення банками фінансового моніторингу», відповідно до якого суб'єктами цього процесу є банки, відокремлені підрозділи банків, платіжні організації та членів платіжних систем, що є банківськими установами, філії іноземних банків. Фінансовий моніторинг здійснюють з метою виявлення операцій, пов'язаних з легалізацією доходів, здобутих злочинним шляхом. Описане діяння є злочином, а боротьба зі злочинами – це одна із функцій держави. У зв'язку з цим виникає питання про причини здійснення фінансового моніторингу банками та іншими фінансовими установами, більшість з яких є недержавними [5, с. 103].

Функції банків щодо протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом, визначені в Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом». Отже, на основі чинного законодавства банки як суб'єкти первинного фінансового моніторингу правомочні контролювати дотримання підприємствами, організаціями, установами порядку ведення розрахункових та касових операцій, дотримання валютного законодавства та здійснювати внутрішній фінансовий моніторинг. Окрім того, банки є об'єктами фінансового моніторингу з боку Національного банку України та служби Державного фінансового моніторингу України.

Особливостями формування системи фінансового моніторингу в банківській сфері є виокремлення рівнів його проведення (моніторинг фінансової стабільності банківського сектора, фінансовий моніторинг НБУ вітчизняних комерційних банків, внутрішній фінансовий моніторинг в комерційних банках України), оскільки ця система покликана дати комплексну оцінку розвитку банківської сфери, а відповідно не може бути ефективною при запровадженні її лише на одному рівні. У зв'язку з цим особливого значення набуло проведення фінансового моніторингу, котрий здійснюють банки як найбільші фінансові посередники в державі.

Порядок здійснення фінансового моніторингу у банківській системі відображено на рисунку 1.

Необхідно зазначити, що комерційні банки є основним джерелом надходження інформації про здійснення фінансових операцій, які підлягають фінансовому моніторингу. Це свідчить про велику значимість дослідження фінансового моніторингу у протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинно, у банківській системі України (рис. 2).

Рис. 1. Фінансовий моніторинг у банківській системі України

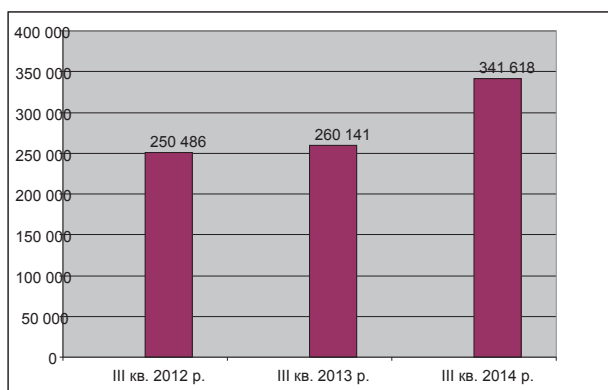

Рис. 2. Динаміка інформування про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу
Джерело: побудовано за даними [9]

Як помітно з рисунка 2, протягом III кварталу 2014 р. Державна служба фінансового моніторингу України отримала та опрацювала 341 618 повідомлень про фінансові операції, котрі підлягають фінансовому моніторингу, серед них з ознаками обов'язкового фінансового моніторингу – 59,82% (203 027), з ознаками внутрішнього фінансового моніторингу – 38,53% (130 761), з ознаками обов'язкового та внутрішнього моніторингу – 1,15% (3 920), відстежен-

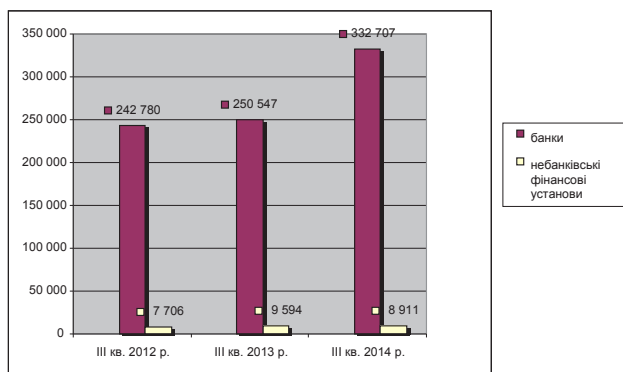

Рис. 3. Динаміка інформування про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу в розрізі суб'єктів первинного фінансового моніторингу
Джерело: побудовано за даними [9]

ня (моніторинг) фінансових операцій – 0,50% (1 705). Варто зауважити, що у III кварталі 2014 р. кількість таких повідомлень збільшилась на 31,32% порівняно з аналогічним періодом минулого року [9].

Найактивнішими в системі звітування у розрізі суб'єктів первинного фінансового моніторингу є банки, які надсилають основну частину повідомлень про операції, що підлягають фінансовому моніторингу. Так,

протягом III кварталу 2014 р. Державна служба фінансового моніторингу отримала від банків 97,39% від загальної кількості повідомлень про фінансові операції (рис. 3).

Отже, комерційні банки є основним джерелом надходження інформації про здійснення фінансових операцій, які підлягають фінансовому моніторингу. Це свідчить про велику значимість дослідження цього процесу в банківській системі. Варто також зазначити, що незначний відсоток цих повідомлень став підставою для порушення кримінальних справ та лише близько 2% повідомлень використані у справах, що передані до суду.

Як ми уже з'ясували, поняття фінансового моніторингу для України загалом не нове і для банківської системи зокрема. Банки є чи не найбільшими суб'єктами фінансового моніторингу. Проте існує певна невизначеність поняття фінансового моніторингу в банківському секторі України. Із твердження випливає, що у законодавстві України потрібно чітко закріпити дефініцію «фінансовий моніторинг в банку». На нашу думку, під цим поняттям необхідно розуміти сукупність заходів у сфері регулювання та нагляду, які здійснюють банки на різних рівнях їхньої діяльності з метою виявлення та досягнення контролю у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму.

Загалом банківська система України є однією зі сфер, де найширше та найактивніше використовуються сучасні можливості інформаційних технологій та Інтернету. А враховуючи, що ці технології застосовуються для грошових переказів, зазначена сфера привертає все більшу увагу злочинців. Несанкціоноване списання коштів з банківських рахунків, шахрайство з платіжними картками, втручання в роботу Інтернет-банкінгу, розповсюдження комп'ютерних вірусів, DDoS-атаки на Інтернет-ресурси, шахрайство в інформаційних мережах – це невичерпний перелік кіберзлочинів, тобто злочинів у сфері інформаційних та комп'ютерних технологій. За оцінками експертів, щорічні збитки від діяльності кіберзлочинців перевищують 100 млрд дол. США.

Нерідко банки стають співучасниками кіберзлочинів. За даними НБУ, станом на 26 січня 2015 р. 30 банків перебувають у стані ліквідації [10]. Деякі з них уже виведені з ринку з однієї причини – вони не мали на обслуговуванні жодного клієнта. Все, що робили ці банки, було пов'язане з переведенням у готівкові кошти в особливо крупних розмірах, тобто вони працювали як конвертаційні центри. За даними, на кінець березня 2014 р. викрито 12 установ, через які було відмито 142 млрд грн. [11].

У банківській сфері України найбільша питома вага злочинів пов'язана з кредитуванням, незаконним зняттям грошових коштів з рахунків, привласненням депозитів, маніпуляціями з первинними документами, що призводить до викривлення фінансової звітності.

Слід зазначити, що значну кількість дрібних банків збанкрутували самі засновники. Схема працювала таким чином: після реєстрації банку залучали нових клієнтів, котрі переходили на розрахунково-касове обслуговування в установах банку або вносили кошти в банк на депозит, активно залучали ресурси з міжбанківського кредитування. Після акумуляції в банку достатньої суми засновникам банку видавали дуже великі кредити, які в сукупності робили банк неплатоспроможним.

На тлі боротьби з економічною злочинністю боротьба з легалізацією (відмиванням) коштів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванням тероризму, є досить актуальною проблемою. Не дивлячись на те, що економіка України для виходу із затяжної кризи потребує якнайбільше інвестицій, необхідно мати на увазі, що важливе значення щодо впливу грошей на економіку країни має їхнє походження.

Усунення або, принаймні, нейтралізація умов, що сприяють легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансування тероризму, вимагає вдосконалення не тільки кримінального законодавства, але і законодавства, яке регулює діяльність підприємницьких структур, фінансово-кредитних установ та утворення дієвого механізму виявлення злочинів цієї категорії і проведення розслідування, спираючись на досвід країн з розвиненою ринковою економікою.

Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) коштів, здобутих злочинним шляхом» передбачає організацію первинного фінансового моніторингу шляхом запровадження інституту відповідальних працівників. Їхній статус та функції визначені базовим законом таким чином: «Відповідальний працівник має бути незалежним у своїй діяльності і підзвітним тільки керівнику суб'єкта первинного фінансового моніторингу та зобов'язаний щомісяця інформувати керівника про виявлені фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, та заходи, які були

– розроблення та постійного поновлення правил внутрішнього фінансового моніторингу і програм його здійснення з урахуванням вимог чинного законодавства та нормативних актів Уповноваженого органу;

– підготовки персоналу до виявлення фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу відповідно до цього Закону, шляхом проведення освітніх та практичних заходів;

– забезпечення проведення внутрішнього фінансового моніторингу».

Вважаємо, що така організація цілком виправдана, якщо сприймати фінансовий моніторинг як сталий, постійно і якісно функціонуючий бізнес-процес. Відповідно до логіки побудови є особа яка організовує, координує і контролює специфічний напрямок діяльності банку – фінансовий моніторинг. Він є комплексним і потребує участі у тій чи іншій формі певної кількості співробітників банку, тому що об'єктивно неможливо покласти відповідальність і за організацію, і за виконання цього процесу на одну особу.

Проте відповідно до постанови Правління НБУ «Про здійснення банками фінансового моніторингу» відповідальний працівник банку (член правління за посадою) має виконувати такі функції:

1) методичні – підготовка внутрішніх нормативних актів з питань фінансового моніторингу, навчання персоналу;

2) контрольні – проведення перевірок діяльності підрозділів та співробітників банку;

3) операційні – безпосередня участь в ідентифікації клієнтів, моніторинг операцій клієнтів, інформаційний обмін з уповноваженим органом, документування власної діяльності.

Функцію інформаційного обміну з уповноваженим органом закріплено за відповідальним працівником буквально. У пункті 7.4. згаданого Положення НБУ зазначено: «Інформація щодо фінансової операції, яка надається Спеціально уповноваженому органу в складі файла-повідомлення, підписується електронним цифровим підписом відповідального працівника банку (філії) за допомогою засобів накладання (перевірки) електронного цифрового підпису, наданих Національним банком України та вбудованих у систему автоматизації банку» [8]. Вимоги НБУ щодо заходів інформаційної безпеки є цілком слушними, закріплені у нормативно-правових актах і категорично забороняють передачу ключа для генерації електронного цифрового підпису та паролів іншим особам. Отже, відповідальний працівник банку, член правління за посадою, зобов'язаний робити це особисто. Тобто не враховано час щорічної відпустки, відпустки з тимчасової втрати працездатності і т. п.

Таким чином, зміни, що внесені постановою Правління НБУ «Про здійснення банками фінансового моніторингу» до базового закону, зводять нанівець ідею сталого процесу фінансового моніторингу у вітчизняних банках. На-

томість цей бізнес-процес виявляється цілком суб'єктивною діяльністю, яка забезпечується та здійснюється однією особою.

На нашу думку, залишається ще одне не вирішене для банків питання статусу та функцій відповідальних працівників філій. Єдине послаблення, яке робить для них Національний банк України – це те, що вони не є членами правління банку за посадою. Але всі інші функції та вимоги, які висуваються до відповідального працівника банку, розповсюджуються й на відповідальних працівників філій. Зокрема, це організація розробки та подання до затвердження, а також реалізація правил внутрішнього фінансового моніторингу та програм здійснення фінансового моніторингу. У Положенні зазначається, що правила фінансового моніторингу «затверджуються органами управління банку в порядку, визначеному установчими документами банку за поданням відповідального працівника» (пункт 2.6) [8].

Таким чином, Національний банк України допускає можливість певного плюралізму правил щодо фінансового моніторингу в межах одного банку. Адже, якщо погодитися з Положенням, то кожна філія банку може розробляти і пропонувати власні правила проведення фінансового моніторингу. Ми вважаємо, що така ситуація не влаштує керівника і відповідального співробітника банку.

Так, законодавство [8] встановлює, що суб'єкти первинного фінансового моніторингу проводять його за правилами внутрішнього фінансового моніторингу та програмами здійснення. Отже, банк повинен встановити власні правила внутрішнього фінансового моніторингу та програми здійснення фінансового моніторингу, які розробляються відповідно до окремих напрямів його діяльності з обслуговування клієнтів та потребують оновлення заходів попередження на основі аналізу та наявної виробничої необхідності в ході проведення фінансового моніторингу. Вважаємо, що таке оновлення має базуватися на постійному удосконаленні правил внутрішнього фінансового моніторингу і програм здійснення фінансового моніторингу банку. Такі правила та програми, котрі банк прийняв на локальному рівні, традиційно застосовуються для забезпечення участі працівників банку у виявленні фінансових операцій, які можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Вивчення проблеми формування ефективної банківської системи дозволили зробити висновки про необхідність системного підходу до побудови рівноважної стратегії щодо організації банківського нагляду та регулювання в Україні з урахуванням особливостей національної економіки. На нашу думку, будь-який процес, зокрема й процес фінансового моніторингу в банках, є контрольованим і керованим тоді, коли він відбувається за єдиними для всієї системи правилами.

Вітчизняна модель фінансового моніторингу, маючи ряд визначених недоліків, потребує певних корегувань, спрямованих передусім на посилення взаємодії усіх її ланок в цілому, виходячи з можливості її застосування для мінімізації визначених ризиків діяльності банку.

Досить часто банківські установи є посередниками у легалізації (відмиванні) коштів, отриманих незаконним шляхом, тому здійснення банками превентивних заходів щодо запобігання цим суспільно небезпечним діянням та створення ефективного механізму щодо виявлення легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, клієнтами банку набуває особливого значення.

Тому з метою усунення недоліків у системі фінансового моніторингу в банківській сфері пропонуємо банкам:

- 1) не вступати у договірні відносини з юридичними чи фізичними особами, якщо виникає підозра, що клієнт виступає не від власного імені;
- 2) не встановлювати та не підтримувати кореспондентських відносин з банками, якщо виникає сумнів щодо місцезнаходження та проведення діяльності за місцем реєстрації, відповідного нагляду за місцем розташування, та з банками, що підтримують такі відносини;
- 3) не встановлювати та не підтримувати кореспондентських відносин з банками, які не дотримуються загальноприйнятих стандартів та не застосовують належних заходів з метою протидії легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму;
- 4) застосовувати підвищені заходи безпеки при встановленні відносин із банками-нерезидентами, котрі зареєстровані у тих країнах, що не передбачають надання та розкриття інформації про фінансові операції.

Вважаємо, що для досягнення зазначених цілей банкам доцільно розробляти та впроваджувати внутрішні нормативні документи з питань фінансового моніторингу, які враховують вимоги чинного законодавства, вимоги НБУ, міжнародні вимоги та виконання яких дозволить зменшити негативні прояви легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом.

Висновки. Проведене дослідження організаційно-аналітичних засад здійснення фінансового моніторингу в банках дозволяє зробити такі висновки:

1. Фінансовий моніторинг в банках відіграє надзвичайно важливу роль у протидії легалізації (відмивання) злочинних доходів, отриманих незаконним шляхом. Загалом, діюча інфраструктура системи організаційно-аналітичного забезпечення банків дозволяє виконувати основні завдання та функції фінансового моніторингу банківської системи.

2. Чинне законодавство України в цілому відповідає міжнародним вимогам щодо протидії легалізації злочинних доходів, а також має відповідні внутрішньодержавні структури фінан-

сової розвідки. Проте існують недоліки щодо здійснення внутрішнього фінансового моніторингу в банках, зокрема потребує приведення статусу та обов'язків відповідальних працівників банків у відповідність до вимог базового закону і скасування нормативно закріпленої за ними функції безпосередньої особистої реалізації усього комплексу процедур з фінансового моніторингу.

3. Із врахуванням наведених недоліків і проблем у формуванні та здійсненні фінансовий моніторинг вимагає радикального перегляду підходу до організації свого інформаційного забезпечення та розроблення єдиного концептуального проекту організації інформаційної інфраструктури банків з урахуванням технологічних, нормативних, функціональних та організаційних особливостей роботи банків та їхніх підрозділів. Враховуючи об'єктивні можливості та підпорядкованість філій, потребує проведення чіткого розмежування між обсягом повноважень та функцій відповідального працівника банку та відповідального працівника філії банку. Відсутність налагодженого механізму надання повідомлень та недостатня підготовка спеціалістів з проведення моніторингу щодо клієнтів банку загрожує ефективності функціонування банківської установи.

4. Для забезпечення якості фінансового моніторингу доцільно впровадити сукупність таких заходів: підвищення кваліфікаційного рівня та компетентності відповідальних працівників, забезпечення взаємодії та розподіл повноважень між ними, проведення роз'яснювальної роботи та контроль якості фінансового моніторингу.

5. Є потреба вдосконалення організації системи фінансового моніторингу, підвищення її ефективності, а також подальше впровадження в національне законодавство міжнародних стандартів, що у кінцевому результаті підвищить імідж України на світовому ринку фінансових послуг. НБУ доцільно продовжувати роботу щодо імплементації у законодавство України, в тому числі у законодавство, що регламентує банківську діяльність, міжнародних стандартів у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму, зокрема, підходів до цього питання Європейського Союзу. Це вимагає від НБУ проведення багатофакторних досліджень при розробленні

напрямків розвитку та проведення фінансового моніторингу в банках України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Фінансовий моніторинг в банку : навч. посіб. / С.О. Дмитров, В.В. Коваленко, А.В. Єжов, О.М. Бережний. – Суми : ВТД Університетська книга, 2008. – 336 с.
2. Коваленко В.В. Фінансовий моніторинг банків : навч. посіб. / В.В. Коваленко ; НБУ, Українська академія банківської справи Національного банку України. – Суми : Мрія-1, 2005. – 120 с.
3. Москаленко Н.В. Фінансовий моніторинг як інструмент боротьби з тіньовою економікою / Н.В. Москаленко // Фінансове право. – 2010. – № 4(14). – С. 39–42.
4. Сухонос В.В. Легалізація злочинних доходів у банківській сфері і боротьба з нею / В.В. Сухонос // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2012. – № 1. – С. 149–153.
5. Жарковская Е.П. Банковское дело / Е.П. Жарковская. – М. : Омега-Л ; Высш. школа, 2003. – 440 с.
6. Костюченко О.Є. Правові умови та шляхи вдосконалення системи фінансового моніторингу в банку [Електронний ресурс] / О.Є. Костюченко, К.А. Кривуля // Економічні науки. Сер. Облік і фінанси. – 2012. – Ч. 4, Вип. 9(33). – С. 205–214. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/l-j-pdf/espof_2012_9\(4\)_24.pdf](http://nbuv.gov.ua/l-j-pdf/espof_2012_9(4)_24.pdf).
7. Чуніхіна Л.М. Первинний фінансовий моніторинг в банках України як засіб запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом : дис. ... канд. юрид. наук : спец.12.00.08 / Л.М. Чуніхіна ; Київський національний ун-т внутрішніх справ України. – К., 2007.
8. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом : Закон України від 28.11.2002 р. № 249-IV // Відомості Верховної Ради України. – № 1. – Ст. 2.
9. Офіційний сайт Державної служби фінансового моніторингу України. Статистика. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=83&lang=uk.
10. Офіційний сайт НБУ. Перелік банків України, які знаходяться на ліквідації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=75473&cat_id=40259.
11. НБУ перевірів 12 банків, які «відмили» 142 млрд грн // Galinfo. – 2014. – 25 березня [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [p.http://galinfo.com.ua/news/158093.html](http://galinfo.com.ua/news/158093.html).
12. Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, затверджене Постановою Правління Національного банку від 31.01.2011 р. № 22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.